

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Ковальчука Василя Івановича

на дисертаційне дослідження

Сидоренко Тетяни Михайлівни

«Професійний розвиток комунікативної культури фахівців сфери
діловодства у системі неперервної освіти»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами

У сучасних умовах глобальних суспільних трансформацій і зростання значущості інформаційних процесів професійна діяльність фахівців сфери діловодства дедалі частіше пов'язується не лише з технічним виконанням документних процедур, а й із забезпеченням чіткої, відповідальної та культурно виваженої комунікації в організаціях різного типу. Вимоги до їхньої професійної взаємодії посилюються розвитком цифрових технологій, появою нових форматів документообігу та необхідністю працювати в багатоканальному комунікаційному середовищі. За таких умов комунікативна культура постає як ключова складова професійної компетентності, що визначає як якість професійної діяльності, так і загальний рівень організаційної комунікації.

Система неперервної освіти має своєчасно реагувати на зміни у сфері діловодства та забезпечувати умови для цілеспрямованого розвитку комунікативної культури фахівців. Зокрема, йдеться про здатність працювати з мультимодальними документними ресурсами, ефективно застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, дотримуватися етичних норм професійного спілкування та забезпечувати належний рівень взаємодії між структурами й учасниками ділового процесу.

Паралельно зростає і запит професійних спільнот та роботодавців на фахівців, які можуть адаптуватися до нових умов роботи, впевнено діяти в умовах цифрових трансформацій, забезпечувати якісну комунікацію та підтримувати рівень організаційної культури. Це зумовлює необхідність поглибленого вивчення педагогічних засад і змістового наповнення професійного розвитку комунікативної культури, визначення ефективних технологій та методів такого розвитку.

Науковий інтерес до цієї проблематики також посилюється потребою чіткішого методологічного окреслення понятійного поля, пов'язаного з комунікативною культурою, документною діяльністю та специфікою неперервної освіти. Систематизація підходів і вироблення цілісного бачення цих процесів дає підстави для створення ефективної моделі професійного розвитку, здатної враховувати сучасні виклики та практичні потреби галузі.

Отже, дослідження професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства є актуальним, оскільки спрямоване на вирішення важливих для цієї професійної галузі завдань, пов'язаних з підвищенням рівня професіоналізму в умовах неперервної освіти.

Актуальність дослідження підсилюється й тим, що воно виконано в межах проєктної діяльності науково-дослідних робіт МОН України «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР № 0117U004914) та «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку» (ДР 0122U000046 2022–2024 рр.) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол від 30 грудня 2015 р. № 9).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

У ході дослідження здійснено культурологічний аналіз історії, теоретичний та контент-аналіз стану розробленості педагогічної проблеми в дефініціях потрактування професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Здійснено методологічний, факторний, компаративний та системний аналіз проблем і перспектив професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Обґрунтовано концепцію та розроблено складну систему професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Розроблено, обґрунтовано та апробовано методичний органайзер педагогічного дослідження, методику організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти з воркшопом «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури». Обґрунтовано та розроблено програму дослідження та критеріальний апарат оцінювання рівнів професійної розвиненості комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Обґрунтовано, розроблено та перевірено ефективність складної системи, однойменної моделі та методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

Нові факти, одержані здобувачкою

У дослідженні вперше: сформульовано й науково обґрунтовано теоретичні й методичні засади професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти; розроблено й обґрунтовано концепцію дослідження і впровадження розроблених – складної системи професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти, моделі складної системи та методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти з воркшопом «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури» для ефективної освітньої політики якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм організації за цільовим призначенням професійної підготовки та розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти; сформульовано авторські дефініції «професійний розвиток», «комунікативна культура фахівців», «ділове ком'юніті», «методологія формування комунікативної культури» та «складові архітектури ієрархії методології формування комунікативної культури»;

уточнено й сформульовано поняття «складна система професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства», «система неперервної освіти», «неперервне навчання впродовж життя як система і процес розвитку», «ділова та комунікативна культура», «комунікаційний менеджмент»; обґрунтовано та розроблено програму дослідження та критеріальний апарат оцінювання рівнів професійної розвиненості комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти; розкрито та конкретизовано мультимодуси справочинства/документовпорядження/діловодства системи неперервної освіти (освітньо-наукових систем ЗВО) у багатоаспектному феномені – організації публічного управління та адміністрування на принципах транспарентності, партисипатії та сталого розвитку; раціональності ресурсного забезпечення освітнього процесу; соціальної та академічної мобільності в процесі здобуття освіти, профорієнтації, перекваліфікації, підвищення кваліфікації та стажування; імплементації правових і соціальних гарантій в інтеграції освітнього та наукового простору; безпековості соціокультурних форм організації ЗВО; безбар'єрності; здоров'язбереження і психосоціальної підтримки; виокремлено семантичне призначення кваліфікаційних груп фахівців сфери діловодства; комплекс чинників, які впливають на потенціал методології формування та професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти; методологічні проблеми формування та професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти; обґрунтовано та удосконалено зміст, структуру освітніх програм професійної підготовки та розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

Подальшого розвитку набули теорія і методика професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота Сидоренко Т. М. містить нові, раніше не представлені до захисту наукові положення, а отримані результати в сукупності забезпечують розв'язання актуальної наукової проблеми. Практичне значення дослідження полягає у розробленні та експериментальному впровадженні в організацію освітнього процесу провідних закладів вищої освіти складної системи професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

Розроблено змістове наповнення воркшопу «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури» – прогресивних практик, творчих студій, структурно-логічних ланцюгів тем, зміст курсів профорієнтації, фахових і спеціальних, що презентовано у: навчальному посібнику «Структуризація тексту», методичних рекомендаціях «Ділові комунікації», програмах практик – переддипломної, науково-дослідницької, науково-педагогічної практики для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт впровадження від 05.03.2024 № 245/2), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (довідка від 25.03.2024 № 187), Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій (акт впровадження від 02.05.2024 № 01), Закладу вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права» (довідка від 10.05.2024 № 78/1), Національний транспортний університет (довідка від 17.02.2025 № 708/02).

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота характеризується чітко вибудованою структурою, що відображає логіку та послідовність розв'язання визначених дослідницьких завдань. Структурно дисертація містить анотації українською й англійською мовами, вступ, п'ять розділів, висновки до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Зміст роботи та отримані результати подано авторкою послідовно, логічно й аргументовано. Висновки до розділів різняться чіткістю й лаконічністю. У загальних висновках узагальнено результати проведеного дослідження, що цілком відповідають сформульованим завданням. Обсяг дисертації відповідає чинним вимогам щодо її оформлення.

У вступі теоретично обґрунтовано актуальність і пріоритетність обраного педагогічного дослідження, окреслено його взаємозв'язок із провідними науковими напрямами, програмами та тематиками науково-технічних робіт. Сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження. Представлено наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне, методичне й практичне значення. Визначено особистий внесок здобувачки наукового ступеня у колективних публікаціях. Наведено дані щодо апробації, упровадження та верифікації результатів дослідження, подано відомості про наукові публікації, а також представлено структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі «Теоретичні засади професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» здійснено культурологічний аналіз історичної динаміки становлення неперервної освіти в Україні та теоретичний й контент-аналіз стану наукової розробленості проблеми професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства, включно з її правовим і технічним регулюванням. Уточнено змістові характеристики понять «професійний розвиток», «ділова та комунікативна культура», «комунікаційний менеджмент», «ділове ком'юніті», «комунікативна культура», визначено їх структуру, взаємозв'язки та роль у предметному полі дослідження.

Систематизовано класифікації комунікацій за видами, семантикою, формою інформаційних трансформацій, кількістю суб'єктів, засобами, типами взаємодії, цільовою спрямованістю повідомлень і формами комунікативних подій; виокремлено п'ять основних типів комунікацій – вербальні, невербальні, власне комунікації, письмові, візуальні та слухові. Уточнено зміст поняття «комунікаційний менеджмент» як теорії та практики організації внутрішніх і зовнішніх комунікацій, спрямованих на забезпечення ефективності

комунікативних процесів, репутаційної підтримки й реалізації політики установи.

У дослідженні виокремлено, обґрунтовано та представлено в авторському баченні поліаспектне трактування поняття «ділове ком'юніті». Воно розглядається як сукупність різних соціальних груп і спільнот, об'єднаних спільними цілями, цінностями, мотивацією та традиціями, що існують у локальних і віртуальних формах та становлять базу мережевої платформної організації для врегулювання соціальних і професійних взаємин; як процес ділового комунікування, що реалізується у формах суб'єкт-суб'єктної професійної взаємодії, спрямованої на досягнення цільових результатів через узгодження, координації та регулювання інституційних і міжінституційних дій; як спеціальна система соціального спілкування в професійних середовищах, що функціонує на основі нормативно визначених регламентів, корпоративної та комунікативної культури й етики; як інструментальний механізм ділового, інформаційного та комунікаційного менеджменту, який забезпечує командотворення, ресурсорозподіл, кадрове управління, конфлікт-менеджмент і досягнення інституційних цілей згідно із соціальним замовленням; як організація процесів усвідомленого мовлення та психолінгвістичної взаємодії фахівців у вербальному й невербальному форматах; як форма інформаційних комунікацій у полікультурному міжнародному партнерстві з урахуванням культурологічних, мовних і поведінкових особливостей; як онлайн-спільнота споживачів, діяльність якої підтримується цифровими інструментами з метою підсилення когнітивного потенціалу та професійних сервісів; як об'єднання громад, що виступають агентами демократичних перетворень, ініціюють громадські рухи та сприяють розвитку місцевого самоврядування; як академічна спільнота освіти, науки й інноватики, спрямована на професійний розвиток, утвердження комунікативної культури, академічної доброчесності та етики в системі неперервної освіти; як спільнота технологів, інженерів, дизайнерів і розробників, які створюють технологічні рішення та інноваційні продукти у сфері професійної діяльності; як мережа бізнес-підприємців, що забезпечує обмін досвідом, розвиток корпоративної та комунікативної культури, формальну й неформальну професійну підготовку й нетворкінг у сфері діловодства; а також як соціально-громадські активи (волонтери, меценати, громадські експерти), які здійснюють громадський нагляд, сприяють запобіганню ризикам і небезпекам і консоліднують зусилля задля демократичного розвитку.

Узагальнено наукові підходи до визначення сутності комунікативної культури, яку представлено як системну єдність знань, умінь, особистісних якостей та моральних настанов, що забезпечують ефективну професійну взаємодію, організацію освітнього процесу, вирішення педагогічних завдань і регулювання комунікативної діяльності. Наголошено на значущості етичних норм, культури спілкування, толерантності, тактовності, ввічливості та неупередженості, які визначають рівень загальної й професійної культури фахівця сфери діловодства.

Професійний розвиток комунікативної культури фахівців сфери діловодства витлумачено як процес формування й удосконалення професійної

комунікативної компетентності, що забезпечує здатність до результативної вербальної й невербальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії та ефективного виконання професійних функцій у сучасному освітньому й професійному середовищі.

У другому розділі «Методичні засади професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» здійснено методологічний, факторний, компаративний і системний аналіз проблем і перспектив професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Методологічний аналіз дав змогу визначити мультимодуси справочинства/документовпорядження/діловодства системи неперервної освіти в багатоаспектному феномені організації публічного управління та адміністрування, раціональності ресурсного забезпечення освітнього процесу, соціальної та академічної мобільності, імплементації правових і соціальних гарантій, безпековості соціокультурних форм організації ЗВО, безбар'єрності доступу до освіти й професійного розвитку, а також здоров'язбереження й психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу. Сформульовано авторське бачення «методології формування комунікативної культури» як складної структурно-функціональної системи інтегрованих прийомів організації та забезпечення семантичного призначення навчально-пізнавальної і науково-технічної практик, а також як інформаційно-технологічного та інформаційно-аналітичного агрегату прийомів, положень, технологій і засобів пізнання, навчання та професійного розвитку фахівців сфери діловодства в галузі культури і мистецтва. Визначено систему чинників, що впливають на якість методологічного потенціалу: публічне управління та адміністрування в контексті модернізації систем професійної освіти; деструктивний стан реалізації методологій галузі знань 02 «Культура і мистецтво»; геополітичні виклики соціальної турбулентності; надмірне ускладнення процедур державного регулювання в умовах диджиталізації; функціональне переобтяження цільової орієнтації ЗВО; рівень комунікативної культури фахівців сфери діловодства; цивілізаційні та національні аксіогеми народу України. Уточнено методологічні проблеми й перспективи професійної підготовки та розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства: несистемність тезаурусу методології наукових досліджень культури і мистецтва та галузевих методологій освітніх, педагогічних, соціальних і поведінкових наук; потреба системного аналізу якості складових і систем професійного розвитку; проблематика правничого й технічного регулювання інформації; необхідність дослідження аксіології системоутворювальних чинників; вимірювальна метрика якості оцінювання методологічного потенціалу; нарощення методичного органайзера для розроблення методик досліджень і професійної підготовки; формування цілісної єдності гармонізації методологій наукового пізнання, навчально-пізнавальної та практичної діяльності. Виокремлено та представлено «складові архітектури ієрархії методології формування та професійного розвитку комунікативної культури» як інтегрований конгломерат семантично-орієнтованої складової системи зі спеціальними комплектуючими системоутворюючої емерджентності

за функціональним призначенням: принципів, змісту понятійно-категоріального апарату, аксіологічної системи, парадигм галузевих методологій, теорій, методів, засобів та інструментів ефективності методологічного потенціалу культури і мистецтва.

У третьому розділі «Концепція та складна система професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» теоретично обґрунтовано та розроблено концепцію і складну систему професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти як синергетичне узгодження цілісної єдності складових підсистем. Актуалізовано потребу забезпечення синергії концепції дослідження та концепції впровадження складної системи як процесу визначення загальних і спеціальних особливостей її архітектури та змістової суті ресурсозабезпечення етапів реалізації у відповідних блоках: цільового призначення соціального замовлення на професійну підготовку і розвиток фахівців сфери діловодства згідно з модулями взаємодії системного управління у ЗВО та мультимодусами документопорядження в системі неперервної освіти; триадної архітектури системної неперервної організації формування та професійного розвитку комунікативної культури фахівців у складових наукового дослідження, освіти та розвитку; концептуально-методологічного блоку як складної системи з організаційно-методичним забезпеченням і критеріальним апаратом оцінювання результатів – ефективності моделі та методики організації професійного розвитку комунікативної культури у системі неперервної освіти; методичної організації професійного розвитку комунікативної культури у системі неперервної освіти; метрики оцінювання релевантності складної системи професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства. Таке цілісно вибудоване ресурсне забезпечення слугує підґрунтям для проектування однойменної моделі, укомплектування методичного органайзера педагогічного дослідження, організації формування та професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства, забезпечення функціональної відповідності системи її цільовому призначенню, а також вироблення сервісів підтримки правових і технічних вимог щодо якості й безпеки професійного розвитку. Це спрямовано на нарощення методологічного потенціалу академічних активів ЗВО з метою задоволення соціального попиту на формування та професійний розвиток комунікативної культури фахівців сфери діловодства як новаторів модернізації й гармонізації справочинства, а також досягнення необхідної релевантності рівня професійної розвиненості комунікативної культури у фахівців галузі «Культура і мистецтво».

Проаналізовано та уточнено тлумачення понять «освіта впродовж усього життя» (lifelong education), «продовжена освіта» (continuing education), «неперервне навчання» (lifelong learning), «освіта дорослих» (adult education), «подальша освіта» (further education), «відновлювана освіта» (recurrent education), «перманентна освіта» (permanent education), «професійне навчання» (vocational education and training), що охоплює професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації (job qualification), а також загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану з трудовою діяльністю (life

qualification). Установлено, що проблематика професійного розвитку прямо чи опосередковано охоплює всі зазначені дефініції, зокрема: «освіта впродовж життя» як самореалізація та розвиток соціальних зв'язків і здатності діяти; «освіта для сталого розвитку» як підготовка та розвиток компетентностей сталості; «глобальна освіта для демократичної культури» як формування компетенцій демократичної культури в умовах політики безбар'єрності, міжкультурного діалогу, цифровізації та соціальної консолідації. «Професійна освіта», «професійне навчання» та «професійний розвиток» розглянуто як цілісну компіляцію професійної підготовки у формальній освіті та в процесі первинної зайнятості, що забезпечує професійну приналежність, оволодіння компетентностями професійної розвиненості та кар'єрне зростання.

Установлено, що «складна система професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства» виступає інтегрованим комплексом інституційної та міжінституційної організації в системі неперервної освіти на локальному (мікро-), регіональному і національному (мезо-), транскордонному і трансконтинентальному (мега-) рівнях управління. Вона функціонує у мультимодусному цільовому призначенні публічного управління й адміністрування на засадах транспарентності, партисипатії та сталого розвитку, забезпечення раціональності ресурсного супроводу професійної підготовки й розвитку комунікативної культури фахівців, соціальної та академічної мобільності, правового й соціального захисту освітньо-наукового простору, безпеки соціокультурних форм організації ЗВО, соціальної згуртованості й безбар'єрності. Система неперервної освіти та неперервне навчання впродовж життя визначено як середовище розвитку освітньо-науково-інноваційного потенціалу особистості фахівців сфери діловодства у взаємодії з державними та суспільними інституціями, що забезпечують відповідність професійного розвитку особистісним і суспільним потребам сталості в умовах соціальної турбулентності.

Систему репрезентовано як синергетичну єдність складових, пов'язаних з освітою для сталого розвитку (розроблення методології сталості, забезпечення компетентностей сталого розвитку, пропагування принципів сталості), глобальною освітою для демократичної культури (розбудова трансформаційних освітніх політик, забезпечення компетентностей демократичної культури, розвиток інклюзивних практик, підтримка цифрової трансформації), а також професійною освітою й розвитком (концептуалізація неперервності розвитку, формування лідерських, комунікативних та інформаційно-технологічних компетентностей, сертифікація професійної розвиненості, удосконалення систем управління й якості).

У четвертому розділі «Модель та методика організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» обґрунтовано, розроблено та спроектовано модель (рис. 1) з методичним органайзером педагогічного дослідження й методик організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти з воркшопом «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури» та авторським доробком для фахівців сфери

діловодства. Систематизовано та апробовано організаційно-методичне, техніко-регулятивне й інформаційно-технологічне забезпечення, розроблено критеріальний апарат оцінювання рівнів професійної розвиненості комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Здійснено добір форм і засобів організації та розкрито зміст освітніх програм професійної підготовки та розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Визначено, що впровадження складної системи передбачає інтеграцію проєктованого, наукового та програмного продукту – моделі складної системи – в організаційно-методичну діяльність справочинства публічного управління й адміністрування ЗВО. Це вимагає від усіх учасників освітнього процесу, академічної спільноти та стейкхолдерів забезпечення відповідності професійної компетентності й практичного досвіду власному професійному розвитку комунікативної культури як діючих, так і майбутніх фахівців сфери діловодства та застосування спеціально визначених підходів і принципів до розроблення адміністративно-розпорядчих, організаційно-методичних і психолого-педагогічних процедур реалізації впровадження моделі складної системи з п'ятьма блоками комплектації та методики організації професійного розвитку комунікативної культури у системі неперервної освіти з воркшопом «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури» та методичним органайзером каскадного, ітераційного й спіралеподібного типів підтримки, що забезпечує функціонування як самостійного освітньо-наукового проєкту в ЗВО, який набуває ознак окремого наукового продукту в складі захисних положень. Модель містить п'ять підсистем: цільового призначення соціального замовлення на професійну підготовку та розвиток фахівців сфери діловодства відповідно до модулів взаємодії системного управління у ЗВО та мультимодусів документопорядження у системі неперервної освіти (соціально-попитова підсистема); триадної архітектури системної неперервної організації формування й професійного розвитку комунікативної культури в складових наукового дослідження, освіти та розвитку (триадна підсистема); концептуально-методологічної підсистеми складної системи з організаційно-методичним і критеріальним апаратом оцінювання результатів – ефективності моделі та методики організації професійного розвитку; підсистеми технічного регулювання та інформаційно-технологічного забезпечення методичної організації професійного розвитку комунікативної культури; результативної підсистеми – метрики оцінювання релевантності складної системи професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Розроблено, обґрунтовано, упроваджено та апробовано воркшоп «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури», який охоплює прогресивні практики, творчі студії, структурно-логічні ланцюги тематичної проблематики, профорієнтаційні, фахові й спеціальні курси, авторські курси керівників наукових шкіл і проєктів, а також стажування в орбітах проблемно-інтегрованих модулів: «Освітня політика якості й безпеки життя», «Глобальна освіта для демократичної культури», «Академічна етика та доброчесність», «Інформаційний і комунікаційний менеджмент та безпека». Для

результативної підсистеми визначено метрику вимірювання рівнів сформованості професійної розвиненості комунікативної культури фахівців сфери діловодства на основі перехресного контролю, самооцінювання, оцінювання викладачів та зовнішньої експертизи. У системах наукових досліджень виокремлено критерії цілеспрямованості й автономності, елементарної взаємозалежності та архітекτονіки у мікро-, мезо- та макровимірах організації. Для ОС «Бакалавр» визначено критерії природовідповідності індивідууму, рекогностувальної та комунікативної взаємодії (низький, достатній, високий рівні), а для ОС «Магістр» – сеансовий комунікаційний, презентаційний самовиразу та функціональний семантичний критерії (низький, достатній, високий рівні). Результатом визначено сформованість професійної розвиненості комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Схарактеризовано організаційно-методичну підсистему керування кейсом ЗВО, сформовану для раціоналізації організаційно-розпорядчих процедур справочинства та забезпечення функціонального призначення ключових видів публічного управління та адміністрування. Аналіз підсистеми здійснено за напрямками портфельного аналізу методологічного потенціалу: індивідуальних і колективних експертиз стейкхолдерів щодо якості й безпеки життєдіяльності в освітньому процесі та наукових сервісах; розроблення організаційно-управлінських процедур ресурсозабезпечення й ресурсорозподілу інституції; кращих практик оптимізації освітнього процесу в системі неперервної освіти для сприяння професійному розвитку та зайнятості фахівців; оцінювання результатів і метрики ефективності адміністративно-розпорядчих процедур справочинства, зокрема процесів удосконалення системи менеджменту якості та запобігання невідповідностям. Обґрунтовано, розроблено та впроваджено алгоритм методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти, який передбачає застосування найбільш ефективних методів і інструментів розвитку «TOP-SIX»: групових/колективних тренінгів з опанування інформаційно-технологічних процесів і формування ключових компетенцій; кадрової ротації як засобу професійного зростання й розвитку адаптивності; наставництва (коучингу) для інтенсивної передачі професійної майстерності; участі у конференціях, семінарах, круглих столах і робочих групах для оволодіння стратегіями професійної взаємодії та риторичним мистецтвом; огляду та зведення 360 для формування зворотного зв'язку та регуляції компетентнісного зростання; нагляду, самоаналізу та контролю ефективності праці у межах системи обліку часу та моніторингу досягнень. Розроблено та впроваджено воркшоп «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури» як поліаспектний інтенсивний теоретико-практичний захід формування потенціалу професійної розвиненості комунікативної культури, практико-орієнтований метод навчально-науково-пізнавальної діяльності та засіб становлення, адаптації, самоорганізації й самоменеджменту у процесі вирішення проблемно-тематичних завдань. Він виступає формою підготовки та професійного розвитку у синергії теорії, методики й практики педагогіки праці, забезпечує впровадження здобутих компетенцій у професійно-орієнтовану

діяльність малих груп, створює сприятливе середовище пізнавальної діяльності та сприяє професійному розвитку фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Воркшоп реалізовано у форматах студіювання та стажування (онлайн, офлайн та змішані формати), проблемно-інтегрованих марафонів і хакатонів під керівництвом викладачів, експертів і стейкхолдерів, що забезпечує згуртованість та консолідацію методологічних потенціалів формування й професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства.

У п'ятому розділі «Педагогічний експеримент апробації та встановлення ефективності моделі та методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» сплановано, реалізовано та представлено результати експерименту, який підтвердив ефективність розробленої моделі та методики. Для оцінювання залучено 720 здобувачів освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (460 бакалаврів, 260 магістрів) із провідних закладів вищої освіти: Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, Університету Григорія Сковороди, Академії рекреаційних технологій і права та Національного транспортного університету.

Експеримент проводився у п'ять етапів (аксіологічний, скринінговий, констатувальний, формувальний та експертний). На аксіологічному та скринінговому етапах здійснено діагностику мотивації та компетенцій, включно з початковим рівнем професійної розвиненості комунікативної культури. На констатувальному етапі здійснено рівномірний розподіл на контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) групи: бакалаври – КГ 228, ЕГ 232; магістри – КГ 132, ЕГ 128. Рівні сформованості комунікативної культури в обох групах були майже однакові (різниця 0,3-1,7 %), що підтверджує однорідність груп.

На формувальному етапі в ЕГ спостерігалось суттєве підвищення показників: бакалаври – високий рівень +6-9 %, достатній +7-15 %, низький зменшився на 15-24 %; магістри – високий +10-11 %, достатній +9-19 %, низький зменшився на 19-30 %. У КГ зміни були незначними (0,7-8,3 %), що свідчить про результативність експериментальної методики.

За результатами експертного заключення, ефективність моделі та методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти оцінено у 86 балів за 100-бальною шкалою, що підтверджує високу результативність розробленого науково-методичного забезпечення.

Проведене дослідження підтвердило ефективність розробленої моделі та методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти. Результати всіх етапів дослідження, включно з експертним оцінюванням, свідчать про високу практичну значущість і доцільність впровадження розробленої моделі в освітній процес професійної підготовки фахівців діловодської сфери.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. У першому розділі «Теоретичні засади професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної

освіти» підрозділі 1.1. «Культурологічний аналіз педагогічної проблеми дослідження історії тезаурусу комунікативної культури в сфері освіти, науки й інноватики» не розкрито роль наукових шкіл методології формування та розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

2. У другому розділі «Методичні засади професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти», підрозділі 2.2. «Методологічний аналіз формування та професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства» (рисунк 2.2) конкретизовано семантичне призначення цільових категорій представників фахівців у сфері діловодства. Варто було б розкрити до яких професійних середовищ зайнятості їх віднесено і в який спосіб здійснено уніфікацію їх належності до категорій груп?

3. Безперечно вагомим здобутком захисних положень є розроблення, обґрунтування та впровадження методичного органайзера педагогічного дослідження, методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти з воркшопом «Я-стратегія професійного розвитку комунікативної культури» для фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти, що свідчить про зосередження уваги дисертантки на акмеологічних аспектах студентоцентрованого навчання. Проте, бажано навести найбільш вдалі (унікальні) приклади Я-стратегії професійного розвитку, розроблені здобувачами освіти.

4. Водночас позитивно оцінюючи здійснену проведену верифікацію методики організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти, зауважимо, що варто було б виокремити питання організації практичної підготовки здобувачів освіти в умовах соціальної турбулентності та воєнного стану в Україні.

5. У четвертому розділі «Модель та методика організації професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» підрозділі 4.2. «Зміст освітніх та освітньо-наукових програм професійної підготовки та розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» ґрунтовно сформовано програмні результати навчання та їх роль у забезпеченні спеціальних професійних компетентностей у контексті дослідження. Проте не розкрито структуру і зміст освітнього компоненту «Комунікативна культура». Чи загалом на тенетах України існує такий освітній компонент?

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях

Результати дисертаційного дослідження презентовано у 43 публікаціях, серед яких розділ монографії; 10 статей у наукових фахових виданнях України з педагогіки; 11 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних, з яких 6 індексовано у базі Web of Science; 5 публікацій у збірниках матеріалів конференцій; навчальний посібник; методичні рекомендації; 3 програми практики у

співавторстві; а також 11 статей, що додатково розкривають зміст дисертаційної роботи.

Ідентичність змісту реферату й основних положень дисертації

Текст реферату відображає основні положення та ключові ідеї дисертаційної роботи.

Оцінка мови і стилі викладання матеріалу дисертації

У мовностилістичному оформленні дисертації дотримано норм наукового стилю. Текст роботи є оригінальним. Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту

Зміст дисертаційної роботи цілком відповідає предметній галузі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Дисертаційна робота «Професійний розвиток комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти» за науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів відповідає п.п. 7–9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів», а її автор Сидоренко Т.М. заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу освітніх вимірювань
Державної установи
«Науково-методичний центр вищої та
фахової передвищої освіти»

Василь КОВАЛЬЧУК

Підпис завідувача відділу освітніх вимірювань
Державної установи «Науково-методичний
центр вищої та фахової передвищої освіти»
Василя КОВАЛЬЧУКА засвідчую:
начальник відділу кадрового забезпечення та
юридичного супроводу

Наталя ЄВСТРАТ'ЄВА